

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
„CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Constantin MOȘTOFLEI Dr. Petre DUȚU

APĂRAREA COLECTIVĂ ȘI APĂRAREA NAȚIONALĂ
ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN NATO
ȘI ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2005

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MOȘTOFLEI, CONSTANTIN

Apărarea colectivă și apărarea națională în
contextul integrării României în NATO și aderării
la Uniunea Europeană/ dr. Constantin MOȘTOFLEI,
dr. Petre Duțu. - București: Editura Universității
Naționale de Apărare „Carol I”, 2005

Bibliogr.
ISBN 973-663-291-1

I. Duțu, Petre

355.45 (498-100):327.51 NATO

Apariția acestei publicații s-a realizat ca urmare a
grantului de cercetare nr. 1, cod CNCISIS 1179, cu titlul
„Raporturile dintre armată și societate în procesul integrării
europene și euroatlantice a României”, acordat de MEDC
prin CNCISIS.

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt
rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului
Științific al CSSAS

ISBN 973-663-291-1

CUPRINS

ARGUMENT	5
CAPITOLUL 1 - CONSIDERAȚII PRIVIND APĂRAREA NAȚIONALĂ, APĂRAREA COMUNĂ ȘI APĂRAREA COLECTIVĂ	7
1. <i>Apărarea – activitate umană multidimensională</i>	7
2. <i>Apărare comună și apărare colectivă – elemente definitorii</i>	14
CAPITOLUL 2 - APĂRAREA COLECTIVĂ - OBIECTIV ACTUAL AL STATELOR LUMII	19
CAPITOLUL 3 - APĂRARE NAȚIONALĂ ȘI APĂRARE COLECTIVĂ –REZULTAT AL INTEGRĂRII REGIONALE	25
1. <i>Apărarea națională-atribut al statului</i>	25
2. <i>Percepția socială a apărării naționale și apărării colective în România</i>	27
CONCLUZII ȘI PROPUNERI	34
BIBLIOGRAFIE:	35

ARGUMENT

Lumea trece printr-o perioadă de asidue căutări ale statelor și organizațiilor regionale și internaționale în vederea realizării unei noi ordini mondiale, care să permită viața și activitatea oamenilor, a comunităților umane, precum și dezvoltarea acestora, într-un climat de siguranță. În acest context, globalizarea, ca fenomen multidimensional și complex, are profunde influențe asupra mediului de securitate național, regional și global.

De aceea, mediul de securitate de după Războiul Rece se caracterizează prin frontiere din ce în ce mai deschise. Fluxurile de bunuri și de investiții, dezvoltarea tehnologică și progresul democrației au adus mai multă libertate și prosperitate oamenilor.¹

Totodată, peisajul de securitate, în care se înscrie și România, cunoaște o schimbare fundamentală, care pune capăt moștenirii Războiului Rece și perioadei de tranziție din anii '90. Amploarea și profunzimea acestei transformări țin de faptul că multe elemente cheie ale mediului se modifică simultan. În acest context, se pot menționa următoarele: **situația, în termeni de riscuri și de amenințări**, se caracterizează prin capacitatea sporită pentru actorii non-statali de a produce distrugerii în masă. Ceea ce, până la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 era doar o posibilitate, acum reprezintă un pericol clar și prezent, care sfidează securitatea internă și apărarea militară a oricărui stat; **natura și conținutul relației dintre SUA și aliații lor europeni** fac obiectul unei profunde revizuirii, care repune în discuție instituțiile transatlantice, concomitent cu logica politică și strategică ce le-a susținut mai mult de 50 de ani²; **Uniunea Europeană se restructurează** sub aspect politic și instituțional, cu scopul declarat de a-și spori rolul jucat în gestionarea crizelor și conflictelor europene și nu numai. Aceasta este preocupată de crearea unei structuri militare care să-i permită să se implice mai activ și mai consistent, decât până acum, în gestionarea crizelor de pe continent și

¹ Javier SOLANA, Une Europe sure dans un monde meilleur, <http://ue.eu.int/pressdata/fr/reports/76256.pdf>

² Christoph BERTRAM e.a., *Un nouveau départ*, http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/fonds/nouveau_depart.asp

din alte regiuni unde are interese strategice; **riscuri** cum sunt: cele *de natură demografică* (creștere demografică semnificativă în țările în dezvoltare, migrația dinspre țările în dezvoltare către țările dezvoltate europene, îmbătrânirea populației în majoritatea statelor europene), *tendențele de evoluție economică* pozitivă în statele industrializate și negativă în țările în dezvoltare, *dezvoltarea tehnologică* (îndeosebi tehnologia informației) va adânci prăpastia dintre țările industrializate și cele în dezvoltare, *cercetarea științifică* aparținând domeniilor de vârf (nanotehnologia, ingineria genetică, inteligența artificială, robotica) va permite unor actori non-statali să acumuleze un potențial de putere și de distrugere neașteptat, ceea ce va genera probleme complexe de natură etică, cele de *natură energetică și ecologică* vor reprezenta provocări serioase la adresa securității naționale, regionale și globale³.

Și în alte regiuni ale lumii se mențin în actualitate o serie de riscuri și amenințări la adresa securității și apărării naționale, zonale și chiar globale. Printre acestea se află și următoarele: *exacerbarea contradicțiilor în „arcul de criză”* care se întinde tradițional de la Maghreb în Pakistan; *proliferarea armelor nucleare*, cu riscul prăbușirii regimului de neproliferare a lor și evoluția similară în domeniul armelor biologice; *posibilitatea folosirii armelor nucleare în Asia*, cu consecințele ce decurg de aici pentru Europa; *terorismul internațional se extinde*, actorii non-statali, care sunt promotorii lui, acționează atât de pe teritoriul statului-țintă, cât și din afara acestuia.

În acest context, deosebit de complex, apărarea statelor împotriva acestor riscuri și amenințări cu un pronunțat caracter transnațional trebuie să apeleze, pe lângă formele tradiționale de luptă, și la noi forme de cooperare și colaborare cu alte state. În principal, este vorba de faptul că la acțiunea agresivă a unor actori transnaționali (de exemplu, terorismul internațional, crima organizată transfrontalieră) răspunsul adecvat îl pot da tot actorii transnaționali. De aici necesitatea organizării unei apărări și securități colective de către statele interesate în prezervarea independenței, integrității teritoriale, a vieții și bunurilor populației, în general, a intereselor fundamentale naționale.

³ Kurt R. SPILLAMANN, *Vers une approche exhaustive de la paix*, http://www.frk.ethz.ch/about/about_mdek/document/Versuneapproche.pdf

CAPITOLUL 1 - CONSIDERAȚII PRIVIND APĂRAREA NAȚIONALĂ, APĂRAREA COMUNĂ ȘI APĂRAREA COLECTIVĂ

1. Apărarea – activitate umană multidimensională

Apărarea reprezintă o activitate umană complexă. Din punct de vedere conceptual se poate constata că a avut o evoluție constantă de-a lungul timpului. În prezent, ea acoperă domenii diverse. În sens larg, termenul *apărare* desemnează „ansamblul măsurilor și dispozițiilor de orice natură care are drept obiect asigurarea, în orice moment, în orice împrejurare și împotriva oricărei forme de agresiune, a securității și integrității teritoriului, cât și viața populației”⁴. Cu alte cuvinte, această noțiune se referă la acțiunile și măsurile pe care le adoptă fiecare stat în parte, pentru protejarea vieții cetățenilor săi, a bunurilor și teritoriului național, pentru garantarea independenței și unității statale.

În general, apărarea presupune posibilitatea ca ceea ce aparține cuiva (viață, bunuri, teritoriu, attribute etc.) să fie amenințat cu schimbarea statutului de până atunci. În afara existenței unui risc sau amenințări la adresa a ceva sau a cuiva nu se poate vorbi de apărarea celor puse în pericol. Iar riscurile și amenințările, posibile și probabile, privind drepturile și libertățile cuiva (individ, grup, comunitate, stat) se află într-o continuă transformare sub acțiunea complexă a unei palete largi de factori sociali, economici, militari, culturali etc. Deci, se poate afirma că apărarea este un termen cu o evoluție dinamică, ca urmare a nevoii de adaptare continuă a sa la realitatea

⁴ **Glosar de termeni și expresii privind angajarea operațională a forțelor**, București, Editura AISM, 2002, p.21, *Agresiune* = folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a altui stat sau orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite (art. 1).

cotidiană aflată, la rândul său, într-o permanentă schimbare. În același timp, mutațiile produse, atât în plan intern (schimbare de regim politic în unele state europene, renunțarea de către acestea la apartenența la o alianță politico-militară și orientarea către alta și demersurile de aderare la UE), cât și extern (încetarea Războiului Rece, dispariția Pactului de la Varșovia, destrămarea URSS, lărgirea NATO și a UE) vor amplifica și intensifica căutările statelor de a-și construi și dezvolta un sistem adecvat de apărare și securitate națională prin integrarea voluntară într-un sistem validat de apărare colectivă.

Apărarea reflectă o realitate dinamică ce are în structura sa următoarele componente: *politică, militară, economică, civilă, culturală, psihologică*.

Apărarea politică este atributul inalienabil al conducerii statului. Ea derivă din responsabilitatea asumată de către cei care dețin puterea politică în stat, grație votului alegătorilor, față de întreaga populație privind protejarea și prezervarea vieții și bunurilor acesteia în orice condiții. Prin expresia „în orice condiții” trebuie înțeles faptul că autoritatea publică poartă răspunderea pentru asigurarea mediului prielnic vieții și activității cetățenilor țării, atât la pace, cât și în situații de criză sau de război. Acest tip de apărare include ansamblul măsurilor și acțiunilor pe care conducerea statului le adoptă și le pune în practică, în toate domeniile de activitate, atât pe plan intern, cât și extern, pentru a apăra interesele naționale, viața și bunurile cetățenilor. Printre aceste măsuri se află, pe de o parte, cele strict de natură politică – presiuni, sancțiuni, coerciție etc., atât la nivelul relațiilor bilaterale, cât și prin apelul la organizațiile internaționale competente -, și, pe de altă parte, toate celelalte de ordin militar, economic, diplomatic și cultural. În același timp, apărarea politică presupune: *decizie politică* (alegerea unei alternative și asumarea răspunderii pentru această opțiune); *suportul public* (captarea consensului național pentru

decizia politică adoptată); *stabilirea instrumentelor politice* ce vor fi utilizate pentru atingerea obiectivelor propuse.

Apărarea militară ține de competența armatei, de fapt, a tuturor categoriilor de forțe ale armatei (forțe terestre, forțe aeriene și forțe navale)⁵. Ea are obiective strategice de descurajare, protecție a populației, teritoriului etc., de prevenire a pericolelor, pentru a garanta interesele fundamentale ale națiunii. Într-un fel și într-o anumită măsură, apărarea militară, în ultima vreme, include și participarea armatei la acțiunile umanitare din țară și din afara acesteia, precum și misiunile de menținere și impunere a păcii.

Apărarea (protecția) civilă revine instituțiilor statului abilitate prin lege (pompieri, jandarmerie, poliție) să protejeze populația, bunurile acesteia, la nevoie (în caz de calamități naturale, accidente) și să prevină producerea unor accidente ecologice. De asemenea, apărarea civilă vizează și măsuri de protecție a populației împotriva atacurilor teroriste cu arme de distrugere în masă. În situațiile stabilite de lege, armata participă activ la măsurile concrete adoptate în vederea protejării vieții populației și a salvării bunurilor acesteia, dar și comunităților umane.

Apărarea economică revine organelor statului care au competențe stabilite prin legi adecvate acestui domeniu de activitate. Ea vizează producția și circulația resurselor, ameliorarea competitivității naționale într-o economie globalizată, protejarea bazelor de date și transferurile tehnologice, combaterea exploatării ilicite a brevetelor, dezinformarea informatică și contrafacerea, ocuparea cât mai deplină a forței de muncă și stoparea emigrației tinerilor, mai ales cu înaltă calificare profesională.

Apărarea culturală presupune promovarea activă și puternic ofensivă a bunurilor spirituale și a valorilor, a

⁵ Gl. bg.(r) prof.univ. dr. Constantin, ONIȘOR, **Teoria strategiei militare**, București, AISM, 1999, p.322.

obiceiurilor și tradițiilor românești în lume, prin structuri și programe specifice.

Apărarea psihologică se organizează în scopul menținerii și întăririi voinței de a rezista și de a învinge orice agresor. Se realizează, de regulă, de structuri specializate în astfel de activități și acțiuni, cu concursul larg al mass-media. Informația, respectiv vehicularea acesteia prin vectori adecvați, este modalitatea principală de realizare a acestui tip de apărare.

Apărarea, ca activitate, se caracterizează și prin *complexitate*. Aceasta derivă din interacțiunea sa cu societatea în care este organizată și se derulează constant și sistematic. Pe de o parte, asupra sa acționează într-o manieră concertată un ansamblu de factori diferiți, ca natură și conținut (economici, sociali, politici, psihosociali, culturali). Pe de altă parte, ea influențează domenii importante de activitate din societate. Din prima categorie, un important factor îl reprezintă *forța prejudecăților*. În mod special la tineri, apărarea este obiectul stereotipurilor, care conduc fie la refuzul de a aborda problema, fie inversul, la un interes centrat într-o manieră unică asupra faptelor de arme.⁶ Rar, apărarea este înțeleasă ca un atribut esențial al suveranității naționale. În plus, reducerea sa doar la componenta militară face mai dificil de acceptat de către marea majoritate a oamenilor, apărarea ca mobilizare a tuturor cetățenilor și mijloacelor, pentru a prezerva valorile democrației, pentru a organiza și desfășura activități cu caracter umanitar sau de altă natură.

În același timp, componenta militară este mai evidentă în cadrul apărării, pentru că la ea se fac, pe de o parte, referiri frecvente în filme, în cărțile de istorie, în reviste etc. Pe de altă parte, existența conscripției privind serviciul militar a pus mulți tineri în contact cu instituția militară, ei primind în acest cadru, pe lângă o pregătire militară adecvată, și o educație patriotică,

⁶ Jacqueline COSTA-LASCOUX, *Citoyenneté et défense*, p.1, <http://www.endp.fr/themadoc/defense/reperesInp.htm>

fundamentată, în principal, pe faptele de arme ale înaintașilor. Probabil că, odată cu trecerea la voluntariat, acest rol instructiv-educativ al armatei nu îi va mai influența pe toți tinerii apti de serviciu militar, ci doar pe cei care au optat pentru profesia de militar. Este posibil ca spiritul de sacrificiu, simțul datoriei, conduita disciplinată, obediința, conformitatea, ca valori promovate permanent de instituția militară, să-și reducă impactul asupra tinerei generații, care nu mai este obligată să efectueze stagiul militar. În acest context, se impune sporirea adecvată a rolului formativ al școlii și familiei în ceea ce privește atitudinea pozitivă a tinerilor, în special, și a tuturor cetățenilor, în general, față de apărarea și promovarea intereselor naționale fundamentale, atât în țară, cât și în afara ei.

Un alt factor îl constituie impactul pe care l-a avut *apărarea țării asupra creatorilor din domeniul arhitectonic, iconografic, muzical, științific și tehnologic*. De fapt, apărarea a inspirat numeroși artiști și creatori din domeniile menționate anterior. Despre faptele de arme, individuale și/sau colective sunt realizate, atât la noi, cât și în alte țări, o mulțime de lucrări artistice, în toate domeniile de creație. Totodată, aceasta a condus la o serie de descoperiri științifice și tehnice, care, ulterior, au cunoscut o largă aplicare în viața civilă.

În al treilea rând, este vorba de *aportul apărării la cultura și istoria națională*. Prin participarea la apărarea țării, fie în cadrul armatei, prin exercitarea profesiei militare și a serviciului sub drapel, fie în celelalte sectoare de activitate cu atribuții în domeniul prezervării integrității și unității statului român etc., oamenii au contribuit la păstrarea și difuzarea unor valori și cunoștințe. Ei au continuat tradițiile înaintașilor, amplificându-le prin noi fapte de arme, prin formarea și educarea tinerei generații în spiritul valorilor umane unanim recunoscute: *cinste, dreptate, corectitudine, disciplină, spirit de sacrificiu, sentimente și atitudini patriotice* etc.

În prezent, prin participarea unor structuri militare românești la misiuni diverse în afara țării, fie sub egida ONU, fie ca parte integrantă a Alianței Nord-Atlantice, se face atât o promovare a intereselor naționale fundamentale, cât și o răspândire a valorilor culturii noastre în lume. Populația civilă, ceilalți oameni din zona în care acționează militarii români (în misiuni umanitare, misiuni de menținere, impunere a păcii) cunosc direct o serie de trăsături specifice poporului nostru, obiceiuri, tradiții. La rândul lor, militarii români iau contact direct cu valorile, cultura, obiceiurile, religia și mentalitățile populației locale, influențându-le și lăsându-se influențați de acestea. Acest schimb pare reciproc avantajos, pe toate planurile, potrivit mărturiilor militarilor participanți la astfel de misiuni și ale unor reprezentanți ai populației din zonă.

În al patrulea rând, apărarea, organizându-se și desfășurându-se în conformitate cu *prevederile legilor țării și a tratatelor și convențiilor internaționale* la care România este parte, deprinde oamenii cu acțiuni fundamentate juridic. De aici preocuparea pentru promovarea și apărarea drepturilor omului, a libertății, a justiției, atât în interiorul statului național, cât și în misiunile executate peste hotare.

În fine, apărarea presupune, în mod obligatoriu, *angajamentul moral și fizic al populației*. Prin urmare, ea trebuie să primească adevărată civică. Cetățenii trebuie să știe în numele cui și din ce motive se angajează în luptă, mergând, la nevoie, până la sacrificiul suprem. De obicei, apărarea țării, când a îmbrăcat forma luptei armate, s-a făcut sub drapelul țării și în numele păstrării teritoriului național, a tradițiilor, a vieții populației și a bunurilor sale. Altfel spus, întotdeauna a existat, în ceea ce privește angajarea oamenilor în acțiunile de apărare a țării, o motivație superioară întemeiată, atât pe un puternic suport afectiv (atitudini și sentimente patriotice, mândrie națională), cât și rațional (demonstrație logică, probe materiale).

Apărarea țării, ca atribut al suveranității naționale ce se exprimă prin sentimente, atitudini și comportamente interpersonale și colective trăite de cetățeni, are două dimensiuni importante: o *dimensiune subiectivă* și o *dimensiune obiectivă*.

Dimensiunea subiectivă reflectă intensitatea sentimentelor și atitudinilor patriotice ale cetățenilor. Ea este influențată de experiența individuală și colectivă ce acționează asupra sentimentelor și atitudinilor de dragoste de țară ale cetățenilor, dar și a comunităților umane. În acest mod, se explică evoluția conduitei individuale și de grup vis-à-vis de apărarea țării în unele momente, deși condițiile sociale, economice, politice, militare de ansamblu rămân neschimbate.

Dimensiunea obiectivă este apreciată în funcție de parametrii comportamentelor individuale și colective evaluate cu instrumente de măsurare adecvate. Ea exprimă o apreciere obiectivă a stării sentimentelor și atitudinilor patriotice, precum și a comportamentelor colective referitoare la apărarea țării. De aceea, dimensiunea obiectivă poate diferi de cea subiectivă care se întemeiază pe maniera în care percep indivizii și grupurile umane apărarea, în particular, și apărarea națională, în general.

Cele două dimensiuni interacționează și se influențează reciproc. De pildă, informarea oportună și veridică a populației asupra stării apărării naționale poate influența percepția acesteia. La rândul său, percepția populației privind apărarea țării poate acționa asupra imaginii oficiale a acesteia, corectând-o, într-un sens sau altul. Din „confruntarea” celor două dimensiuni pot rezulta măsuri adecvate și flexibile de optimizare a acestui sector de activitate umană extrem de important. Dinamica acestor două dimensiuni poate sugera atât nivelul de analiză, cât și natura soluțiilor de adoptat în domeniul apărării naționale.

2. Apărare comună și apărare colectivă – elemente definitorii

Apărarea comună și apărarea colectivă sunt două concepte care apar tot mai frecvent în dezbaterile referitoare la prevenirea riscurilor și amenințărilor la adresa securității individului uman, dar și a comunităților cărora acesta aparține. Utilizarea lor, atât în vorbirea curentă, cât și în lucrări specifice domeniului, face dovada acordării unor înțelesuri câteodată apropiate, alteori ușor diferite.

În literatura de specialitate, deși nu se face o delimitare tranșantă între *apărarea comună* și *apărarea colectivă*, analiza conținutului diferitelor texte referitoare la această temă lasă însă să se întrevadă existența unor diferențe semnificative.⁷ Astfel, *apărarea comună* înseamnă constituirea unor structuri adecvate (civile și militare) de către mai multe state sau de o uniune de state, încadrarea lor cu personal calificat pentru tipul de sarcini ce li se poate încredința, instrumente potrivite scopului propus (de la computere la armament), acte normative care să reglementeze activitatea specifică, toate prin efort uman, material și financiar al tuturor membrilor organizației respective. De asemenea, conducerea acestei structuri revine în totalitate organizației interstatale care a constituit-o. Altfel spus, apărarea comună implică constituirea (cu aportul și prin voința tuturor statelor participante) a instrumentelor - *instituții, resurse umane, materiale, financiare și informaționale, acte normative juridice* - destinate să le protejeze interesele fundamentale, să le apere teritoriul, independența și suveranitatea.

Specific apărării comune este și faptul că structura militară constituită în acest scop se află sub comanda organelor Uniunii și nu a fiecărui stat membru. În plus, structura destinată

⁷ **Bulletin d'information de l'Observatoire Européen de Sécurité**, nr.6 (iunie)/2003 și nr.8 (ianuarie)/2004; Monica SANJOSE ROCA, *L'identité européenne de sécurité et de défense*, <http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/sanjose.pdf>

apărării comune este permanentă, ea fiind gata oricând să-și exercite rolul pentru care a fost creată. Un exemplu în acest sens îl poate constitui Uniunea Europeană, care vrea să-și constituie și o structură militară proprie pe care să o întrebuițeze atunci când este necesar să se implice consistent și sistematic în activități cum ar fi: apărarea teritoriului său, a independenței și a intereselor sale fundamentale; gestionarea unor crize din zonele sale de interes strategic; soluționarea unor conflicte de pe continentul european și din alte regiuni ale lumii.⁸

Într-un anumit fel, apărarea comună, prin conținut, sarcini, modalități de soluționare a problemelor ivite datorită provocărilor mediului de securitate intern și internațional, se substituie apărării naționale, al cărei rol, în timp, îl preia integral. De fapt, acest concept derivă din voința și acordul statelor ce doresc să organizeze în comun sistemul securității și apărării intereselor naționale fundamentale. Practic, în acest context, tendința este ca, în timp, uniunea statelor care își constituie structuri destinate apărării comune să dobândească tot mai mult caracteristicile definiției ale unei națiuni și să se comporte ca atare, atât pe plan intern, cât și ca actor internațional. Desigur, apărarea comună, cel puțin deocamdată nu pune în discuție existența armatelor naționale, ca instituții fundamentale ale statului de drept, în țările care alcătuiesc uniunea statală respectivă și nici apartenența lor la o alianță politico-militară credibilă. În acest context, se poate da exemplul raporturilor dintre NATO și UE care, cel puțin în domeniul securității și apărării colective se completează reciproc. O Uniune Europeană capabilă să acționeze pe scena internațională, inclusiv prin mijloace militare, nu face astfel concurență Alianței Nord-Atlantice, ci, dimpotrivă, întărește credibilitatea și eficacitatea contribuției europenilor la această organizație.

⁸ L'Union Européenne et la prévention des conflits, în <http://www.grip.org/>

„Apărarea colectivă reprezintă angajamentul tuturor statelor de a se apăra reciproc de o agresiune exterioară. Organizația de apărare colectivă are ca principal scop apărarea tuturor membrilor de orice acțiune externă”.⁹ Alianța Nord-Atlantică, ex-Tratatul de la Varșovia, Organizația Tratatului din Sud-Estul Asiei (SEATO) sunt exemple de asemenea organizații. Ele au la bază o convenție în care este stipulată apărarea reciprocă în cazul în care un stat membru este amenințat sau este deja subiect al unui atac militar din partea altui stat sau grup de state din afara tratatului. De exemplu, Alianța Nord-Atlantică constituie fundamentul apărării colective a membrilor săi și, totodată, a demonstrat și capacitatea de a se adapta pentru a juca un rol util în serviciul menținerii păcii, în domeniul gestionării crizelor. Această capacitate este reflectată în noul concept strategic al NATO adoptat la întâlnirea la nivel înalt de la Washington (mai 1999) care, menținând locul central al misiunilor numite „articolul 5” (apărare colectivă), integrează și misiuni „în afara articolului 5” de tipul menținerea sau restabilirea păcii.

În acest cadru, se impune făcută observația că tensiunile și conflictele dintre statele membre ale aceleiași alianțe politico-militare nu se rezolvă prin sprijin militar acordat uneia sau alteia dintre părțile implicate, ci prin utilizarea altor modalități, de regulă nonmilitare.

Sintetic, *apărarea colectivă* presupune, în mod cumulativ, următoarele norme:

1) *reciprocitate* între statele membre în ceea ce privește susținerea militară în caz de atac de către un alt stat sau uniune de state; schimb de informații despre o eventuală agresiune militară asupra unui din statele membre ale organizației politico-militare;

2) *contribuția fiecărui stat membru cu resurse umane, materiale și financiare*, pentru susținerea unei misiuni dusă de

⁹ *Analiza securității internaționale*, <http://www.studiidesecuritate.ro>

organizație, în vederea promovării intereselor fundamentale ale participanților;

3) *constituirea de forțe militare naționale* care intră în subordinea unei conduceri militare a organizației doar pe timpul îndeplinirii misiunii respective; în restul timpului, structura militară se întoarce la „bază”, adică, în țara de origine;

4) *negocierea nivelului, mărimii și naturii efortului de apărare*. După adoptarea deciziei în acest domeniu se trece la transpunerea ei în practică, prin metode proprii, de către fiecare țară;

5) *obligativitatea tuturor statelor membre de a participa la apărarea colectivă*. Această participare este dimensionată în raport cu puterea economică și militară, cu populația și suprafața țării respective;

6) *consens în adoptarea hotărârilor*. Odată adoptate, acestea devin obligatorii pentru toți membrii organizației. De fapt, utilizarea acestei tehnici în luarea deciziilor presupune asumarea voluntară și conștientă de către fiecare stat membru a responsabilității ce derivă din statutul și rolul său în cadrul respectivei organizații politico-militare.

Într-un fel, apărarea colectivă reprezintă o traducere în mediul militar a principiului „toți pentru unul și unul pentru toți”, adică se acordă sprijinul militar și de altă natură oricărui membru necondiționat, indiferent de rolul și contribuția sa la activitatea organizației politico-militare.

Totodată, apărarea colectivă exprimă atitudinea responsabilă a statelor respective față de protejarea și promovarea intereselor lor naționale. Raportarea realistă la posibilitățile individuale de apărare a teritoriului național, a independenței, a populației, determină căutarea unor soluții viabile, iar apărarea colectivă este una dintre acestea. De altfel, practica socială a probat suficient acest lucru, dacă se face o analiză pertinentă, de pildă, a rolului jucat de Alianța Nord-

Atlantică în apărarea intereselor statelor membre în timpul Războiului Rece și nu numai.

De asemenea, apărarea colectivă poate fi percepută ca o activitate umană conștientă, voluntară și cu o dinamică specifică, proiectată și realizată cu sprijinul cetățenilor, atât în calitatea lor de contribuabili, cât și de participanți direcți în structurile civile și militare cu competențe în domeniu.

Ca activitate umană, apărarea colectivă presupune existența posibilității evoluției sale în timp, în sensul perfecționării, adaptării flexibile la modificările mediului de securitate, atât sub aspectul organizării, cât și al strategiei de urmat.

În același timp, apărarea colectivă presupune constituirea unor structuri militare adecvate provocării căreia trebuie să i se răspundă la un moment dat, dar și a unor mecanisme de decizie eficiente. La rândul său, aceasta implică o atitudine similară a statelor implicate față de pericolele și amenințările cărora trebuie să le răspundă adecvat, fie că este vorba de amenințarea teroristă, fie de soluționarea unui conflict în zona sau regiunea lor de responsabilitate.

Totodată, apărarea colectivă semnifică conștientizarea de către cei interesați a rolului de garant al integrității lor teritoriale, a independenței etc., pe care și-l asumă organizația ce are o asemenea misiune. În plus, acceptarea statutului de membru al unei organizații politico-militare cu astfel de competențe presupune renunțarea la unele atribute ale suveranității naționale și transferul lor către instituția transnațională care și-a asumat responsabilitatea apărării colective¹⁰. De altfel, astăzi, când fenomenul globalizării se extinde asupra tuturor domeniilor de activitate umană, această renunțare nu mai pare ceva de neacceptat, așa cum era percepută cu câteva decenii în urmă.

¹⁰ Detalii în: Petre DUȚU, **Dinamica misiunilor Armatei României**, București, Editura UNAp, 2004, pp. 11-12.

CAPITOLUL 2 - APĂRAREA COLECTIVĂ - OBIECTIV ACTUAL AL STATELOR LUMII

Starea actuală și tendințele de evoluție ale mediului de securitate regional și internațional impun tot mai mult statelor lumii să se orienteze către organizarea unei apărări colective în fața riscurilor și amenințărilor tot mai diverse, ca natură, conținut, frecvență și intensitate, îndeosebi din partea unor actori nonstatali.

Apărarea colectivă se poate considera un sistem, având în vedere trăsăturile definitorii, structura, obiectivele urmărite, modalitățile utilizate pentru atingerea eficace a scopurilor stabilite. Ea este definită de un ansamblu coerent de caracteristici esențiale. Printre acestea se numără:

1) *caracterul voluntar*. Acesta semnifică faptul că opțiunea statelor pentru acest sistem de apărare a intereselor naționale fundamentale este una liber consimțită. Fiecare stat participant la o asemenea modalitate de apărare a ales în mod conștient și liber o astfel de variantă. Aderarea unui stat la o asemenea organizație este benevolă, nu obligatorie sau forțată. Ea se face prin metode și mijloace cunoscute de toți cei interesați;

2) *selectivitatea*. Opțiunea unui stat pentru apărarea colectivă devine realitate dacă și numai dacă sunt îndeplinite o serie de norme și criterii stabilite de organizația care și-a asumat responsabilitatea unui astfel de demers de interes general și benefic total, în egală măsură, pentru toți participanții. Altfel spus, accesul la sistemul apărării colective este condiționat de satisfacerea cumulativă de către solicitant a unui set de criterii - politice, sociale, militare, economice - riguros definite în statutul respectivei organizații;

3) *caracterul deschis*. Sistemul apărării colective este unul deschis, adică acceptă integrarea în rândurile sale și a altor state care îndeplinesc criteriile de aderare și se angajează să le

respecte. Este cazul organizației politico-militare – NATO - care, după terminarea Războiului Rece, a acceptat să se lărgească, prin primirea de noi membri, fapt ce a permis și altor state, printre care și România, să beneficieze de avantajele apărării colective în domeniul prezervării intereselor naționale;

4) *permisivitatea*. Dobândirea de către un stat a calității de participant la un sistem de apărare colectivă nu este restrictivă în ceea ce privește posibilitatea acestuia de a stabili relații în domeniul apărării naționale, atât cu un alt membru al organizației respective, cât și cu oricare stat independent și suveran. Un exemplu în acest sens îl constituie relațiile franco-germane în ceea ce privește securitatea și apărarea.¹¹ Ambele state sunt membre ale Alianței Nord-Atlantice, care are printre scopurile sale și apărarea colectivă a țărilor ce o compun, dar această calitate nu a constituit un obstacol în calea stabilirii unor relații preferențiale între ele privind apărarea și susținerea intereselor lor;

5) *caracterul organizat*. Această trăsătură se referă la faptul că apărarea colectivă este întotdeauna rezultanta activității unei organizații politico-militare constituită tocmai în acest scop. În acest sens, un exemplu edificator și convingător îl reprezintă Alianța Nord-Atlantică, constituită în 1949 prin semnarea Tratatului de la Washington de către unele state democratice pentru a răspunde corespunzător amenințării militare sovietice. Articolul 5 al Tratatului menționat stipulează obligația statelor semnatare de a-și acorda asistență în cazul unui atac extern. Deci, se poate afirma că aceste state au optat pentru o apărare colectivă ce revine unei alianțe politico-

¹¹ *Adoption d'un concept franco-alemand en matière de sécurité et de défense - Consultation franco-alemand de Nuremberg, 9 décembre 1996*, <http://www.ofaj.org/reseau/liens/sommaire.html>; Christoph BERTRAM e.a., *Un nouveau départ*, http://www.frstrategie.org/barreFRS/publication/fonds/nouveau_depart.asp

militare, care are capacitatea de a organiza activitățile specifice prezervării intereselor lor fundamentale;

6) *temei juridic*. Apărarea colectivă are o puternică justificare juridică. Pe de o parte, ea este un tratat între două sau mai multe state întocmit în strictă conformitate cu normele dreptului internațional. Pe de altă parte, fiecare stat, înainte de a adera la acest sistem de apărare, supune dezbaterii și aprobării Parlamentului țării documentul de aderare. Deci, și din punctul de vedere al normelor juridice interne, participarea la apărarea colectivă este aprobată legal;

7) *legitimitatea*. Această trăsătură pornește de la prevederile articolului 51 al Cartei Națiunilor Unite, care stabilește dreptul național la apărare individuală sau colectivă a tuturor statelor membre ONU¹². Prin urmare, alegerea oricărei forme de apărare a unui stat împotriva unei agresiuni externe este legitimă. Opțiunea unui stat pentru apărarea individuală (națională) sau apărarea colectivă depinde de o serie de factori interni și internaționali, dar în ambele cazuri este o activitate legitimă;

8) *descurajarea*. Existența unui sistem de apărare colectivă are și rolul de a descuraja potențiali atacatori (un stat sau un grup de state, o organizație politico-militară). Cel care ar dori să atace cu forțe militare un alt stat va avea suficiente rețineri dacă „victima” este parte componentă a unui sistem de apărare colectivă. Agresorul știe că riposta va fi dată de sistem, și nu doar de statul atacat. Acest lucru îl va determina să renunțe la intenția sa războinică și să caute alte căi pentru atingerea scopurilor sale.

Aceste caracteristici ale apărării colective produc o serie de efecte (economice, politice, sociale, militare, culturale) pentru statele care sunt parte ale acestui sistem de promovare și

¹² Office of Information and Press, **Manualul NATO**, Bruxelles, 2001, p. 353.

prezervare a intereselor naționale. Desigur, nu toate au urmări benefice, în egală măsură, pentru toți cei implicați în sistem.

În plan *economic*, apărarea colectivă poate contribui la ridicarea rating-ului unui stat, la sporirea încrederii investitorilor străini strategici în stabilitatea mediului de afaceri din țara respectivă, la îmbunătățirea schimburilor de bunuri și servicii cu parteneri externi. Aceasta este posibil întrucât *participarea statului la un sistem de apărare colectivă* este percepută, atât în țară, cât și în afara sa, ca o *garanție* a seriozității și existenței unor rezultate economice pozitive, a stabilității politice și sociale, a climatului psihosocial destins în comunitățile umane, a bunelor relații de vecinătate.

Sub aspect *politic*, apărarea colectivă exercită o influență pozitivă semnificativă în respectarea principiilor statului de drept și ale economiei de piață, a drepturilor omului, a libertăților democratice. Un stat care nu dovedește, în mod constant, prin tot ceea ce întreprinde, în interior și în afara sa, că este promotor al valorilor democratice, a libertăților umane, în general, nu poate spera ca cererea sa de aderare la un sistem de apărare colectivă să fie acceptată.

Social, calitatea de participant la un sistem de apărare colectivă se reflectă în îmbunătățirea coeziunii și solidarității umane, atât la nivelul comunităților locale, cât și al grupurilor profesionale, politice, de muncă, al optimizării consensului național, al sporirii solidarității naționale.

Din punct de vedere *militar*, participarea unui stat la un sistem de apărare colectivă generează o serie de avantaje. În primul rând, se rezolvă optim problemele referitoare la apărarea națională. Practic, cu eforturi umane, financiare și materiale la fel sau mai mici ca în cazul organizării apărării naționale în mod individual, se obțin rezultate superioare pe toate planurile - de la formarea și instruirea personalului la dotarea cu mijloace de luptă moderne. În al doilea rând, armata națională se reorganizează, derulând un proces multilateral, complex și

continuu de reformă, care, astfel, o face compatibilă și interoperabilă cu armatele celorlalte state cuprinse în sistemul de apărare colectivă. În al treilea rând, prezervarea și promovarea intereselor naționale se realizează în condiții mult mai bune decât în cazul organizării apărării naționale în mod individual. Aceasta pentru că răspunderile privind apărarea revin unei organizații mai puternică militar decât statul respectiv singur. În fine, armata națională își poate crea acele structuri specializate de care apărarea colectivă are nevoie. De exemplu, România are ca forțe destinate pentru apărarea colectivă, potrivit „Forței Obiectiv 2007 revizuită fundamental”, următoarele: *forțe sub comanda NATO; forțe destinate NATO și UE; forțe nominalizate pentru NATO și alte forțe pentru NATO*. În acest fel, costurile pentru apărare se mențin la un nivel acceptabil pentru contribuabili, fapt ce se va reflecta în atitudinile favorabile exprimate de opinia publică și mass-media față de instituția militară și activitatea specifică acesteia.

În plan *cultural*, participarea țării la sistemul de apărare colectivă oferă posibilitatea ca unii cetățeni civili și militari, care vor lucra în diferite structuri ale sistemului de apărare colectivă, să vină în contact direct cu alte culturi și civilizații. Astfel, este posibil să se producă un schimb de valori și cunoștințe între reprezentanții statelor membre care se întâlnesc pe timpul îndeplinirii misiunilor specifice apărării colective. În plus, toți participanții vor folosi o limbă de circulație internațională pentru comunicare. Și acesta este un bun prilej de cunoaștere reciprocă și interinfluențare între culturi și psihologii naționale diferite.

Desigur, este posibil ca apărarea colectivă, în afara efectelor menționate anterior, toate cu valoare pozitivă, să aibă și unele consecințe mai puțin favorabile unuia sau altuia dintre statele membre. Un exemplu l-ar putea constitui transferul către instituții transnaționale a unor atribute proprii suveranității

naționale. La fel, nu este exclus ca percepția populației privind necesitatea eforturilor pentru apărare să fie una negativă, dacă se are în vedere aparenta lipsă a amenințărilor, mai ales a celei de tip militar la adresa securității naționale. De asemenea, se poate ca utilitatea participării unor structuri militare românești la misiuni de apărare colectivă, în alte spații decât cel național, să nu fie înțeleasă de către toți contribuabilii. În plus, este posibil ca sistemul apărării colective să conducă la adoptarea, pe plan intern și extern, a unor măsuri diverse ca natură și conținut, care, în mod normal, statul respectiv nu le-ar fi luat. Bineînțeles, participarea la misiuni specifice apărării colective poate produce efecte negative și în ceea ce privește sentimentele și atitudinile de dragoste de țară. Acțiunile militare din sistemul apărării colective se vor desfășura în structuri mixte, multinaționale și sub drapele străine, nu numai sub steagul național. Aceasta poate face ca unii dintre militari să trăiască sentimente contradictorii privind motivația participării la asemenea acțiuni. La fel, pot să apară unele tensiuni între militarii diferitelor state, datorate unei cunoașteri reciproce limitate în ceea ce privește unele obiceiuri și tradiții naționale. În același timp, participarea la apărarea colectivă se face numai cu militari de profesie. Conscripții nu sunt admiși în cadrul unor astfel de structuri militare. Aceasta poate avea ca efect, în timp, o răcire a raporturilor, până acum puternic pozitive, între armată și națiune. De aceea, unii autori străini, vorbind despre o armată a viitorului de tip nonlinear, apreciază că o caracteristică a instituției militare va fi ancorarea ei în societal.¹³ Cu alte cuvinte, societatea va trebui să se implice activ, prin cetățenii săi, în tot ceea ce privește armata țării.

¹³ Lt. col. EMG Ludovic MONNERAT, *Vers une armée non linéaire*, <http://www.Checkpoint-online.ch/Checkpoint/Actuel/Index.html>

CAPITOLUL 3 - APĂRARE NAȚIONALĂ ȘI APĂRARE COLECTIVĂ –REZULTAT AL INTEGRĂRII REGIONALE

Apărarea națională și apărarea colectivă, ambele activități umane complexe, constante și sistematice, se află în corelație. Dacă analiza acestei corelații se vrea să fie una pertinentă, obiectivă, corectă și urmată de concluzii realiste, atunci trebuie să pornească de la contextul în care ea se realizează. Este vorba de faptul dacă un stat independent și suveran *face parte sau nu dintr-o organizație politico-militară* ce are ca menire apărarea colectivă. Aceasta deoarece într-un fel anume își concepe și organizează apărarea națională un stat care nu este membru al unei alianțe politico-militare și într-o manieră cu totul diferită o țară care face parte dintr-un sistem de apărare colectivă. Printre cele mai cunoscute exemple de asemenea de alianțe se numără NATO și Organizația Statelor Americane.

1. Apărarea națională-atribut al statului

Conceptul „apărare națională” poate fi definit atât în sens larg, cât și în sens restrâns. Procedând astfel se asigură o înțelegere adecvată a ceea ce înseamnă apărarea națională, atât pentru publicul larg, cât și pentru specialiștii militari și civili.

În sens larg, apărarea națională „este definită ca apărare a țării, prin utilizarea în totalitate a disponibilităților de ordin militar, civil, economic și psihologic, în scopul asigurării rezistenței în fața unei primejdii”¹⁴.

Apărarea națională cuprinde ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de către un stat în scopul de a

garanta independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, de a proteja viața și bunurile populației, precum și susținerea intereselor fundamentale ale țării. Aceasta presupune adoptarea de către instituțiile specializate ale statului a unei game sporite de măsuri și activități din domeniile economic, politic, militar, juridic, diplomatic, cultural, demografic etc., atât la pace, cât și în timp de război, pentru a promova și susține interesele naționale.

Politica de apărare a statului constituie forma pe care o îmbracă măsurile și activitățile ce se derulează, sistematic și constant, pentru prezervarea independenței, suveranității, integrității teritoriale și unității sale, precum și a vieții și bunurilor populației în orice condiții și în orice moment. De regulă, statele își prezintă politica de apărare într-un document intitulat „Carta albă a securității și apărării naționale”.

Apărarea națională, ca ansamblul de măsuri și activități adoptate și puse în practică de statul respectiv, pentru a garanta suveranitatea națională, independența, integritatea teritorială, viața și bunurile populației, vizează și asigurarea unui climat de siguranță, prevenirea pericolelor și amenințărilor de orice fel. Ea, ca atribut al statului, se concepe și planifică ținându-se seama de: interesele naționale fundamentale; specificitatea riscurilor și amenințărilor la adresa sa; natura vulnerabilităților sociale, economice, demografice etc.; caracteristicile teritoriului național; situația geopolitică și tendințele de evoluție a acesteia; legislația internă și dreptul internațional; prevederile Constituției și ale celorlalte legi ale țării; prevederile tratatelor și convențiilor internaționale la care statul este parte.

În același timp, statul respectiv are în vedere și potențialul său economic, militar, demografic atunci când își stabilește dimensiunile și coordonatele apărării naționale. De exemplu, România, ca stat membru cu drepturi depline al NATO, potrivit „Forței Obiectiv 2007 revizuită fundamental”, are ca misiune esențială pentru armata sa participarea la

¹⁴ Gl.bg. (r.) prof. univ. dr. Constantin, ONIȘOR, **Teoria strategiei militare**, București, AISM. 1999, p.324.

apărarea intereselor naționale în afara granițelor sale, incluzând participarea la operații militare de mare intensitate, cu forțe robuste, moderne, interoperabile, capabile să ducă operații de apărare colectivă, departe de teritoriul național și să se autosustină în absența sprijinului națiunii-gazdă. În acest scop, sunt constituite forțe cu nivel ridicat al capacității operaționale destinate pentru apărarea colectivă și forțe destinate pentru sprijin și apărare. Acestea din urmă includ: forțe pentru îndeplinirea unor misiuni pe teritoriul național; forțe pentru sprijinul instituțiilor statului și autorităților locale; forțe pentru limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor de orice fel; forțe pentru căutare-salvare.

De regulă, un stat poate să aleagă una din următoarele variante pentru a-și asigura apărarea națională: *singur* sau *împreună cu alte state*. Totuși, astăzi, puține state optează voluntar pentru prima modalitate de apărare. Dacă, însă, s-a ales această cale, atunci statul respectiv adoptă fie un statut de *neutralitate*, fie o doctrină a *luptei întregului popor*. Istoria a demonstrat că ambele variante ascund multe vulnerabilități și că, la nevoie, nu sunt atât de eficiente pe cât speră cei care le-au adoptat.

Varianta „apărare colectivă” constituie o altă opțiune a statelor pentru prezervarea intereselor fundamentale naționale. Dacă nu toate statele pot ajunge la împlinirea unei asemenea aspirații, din diferite motive, atunci ele apelează la formula parteneriatului (ca element pregătit pentru o eventuală integrare într-o organizație politico-militară) sau a unor tratate bilaterale, ca soluție de moment.

2. Percepția socială a apărării naționale și apărării colective în România

România, în 2004, a devenit stat membru NATO cu drepturi depline, statut care permite să se afirme că apărarea

colectivă reprezintă o realitate de netăgăduit pentru aceasta. Desigur, această calitate nu diminuează cu nimic din responsabilitatea ce revine statului român pentru organizarea apărării sale naționale.

De altfel, apărarea națională reprezintă unul din domeniile esențiale ale securității unui stat și un atribut inalienabil al acestuia. Prin urmare, ea prezintă un interes major pentru factorii de decizie politico-militară ai oricărui stat independent și suveran. De aici preocuparea constantă a instituțiilor abilitate ale statului de a elabora o politică de apărare coerentă, adecvată situației concrete a mediului de securitate național și internațional, precum și flexibilă în raport cu exigențele alianței politico-militare din care țara face parte.

De regulă, opțiunea unui stat privind politica sa de apărare națională este prezentată într-un document intitulat „Carta albă a securității și apărării naționale”. Aici sunt prezentate date și informații despre politica de securitate; politica de apărare; componentele sistemului securității naționale; tendințele de evoluție ale sistemului de securitate națională.

În scopul de a evidenția cum apartenența sau nonapartența unui stat la o organizație politico-militară, ce are menirea de a asigura apărarea colectivă a membrilor săi, influențează politica de apărare națională se va prezenta succint conținutul a două documente similare românești referitoare la problema supusă analizei.

Este vorba de două documente ale Guvernului României, referitoare la politica sa de securitate și apărare, **Carta albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică**¹⁵ și **Carta albă a securității și apărării naționale**¹⁶.

¹⁵ **Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică**, București, Editura Militară, 2000.

¹⁶ **Carta Albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.

Analiza conținutului acestor două documente conduce la următoarele constatări:

1) *există diferențe semnificative* între ele în ceea ce privește *maniera de abordare a problematicii securității și apărării naționale*. În timp ce **Carta albă** din anul 2000 vine cu „oferta” României privind asigurarea apărării naționale și rolul său de generator de securitate în regiune, **Carta albă** din anul 2004 prezintă statul român ca actor regional și internațional, cu preocuparea de a-și consolida statutul de contributor la securitatea regională;

2) *primul document* (cel din 2000), *tratează politica de securitate și apărare în același capitol*, iar cel de-al doilea document (cel din 2004) face analiza aceluiași subiect *în două capitole distincte*, pe mai multe pagini și cu un conținut diferit;

3) *dacă în anul 2000 sunt prezentate argumentele pentru care România trebuie să fie primită ca membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, în 2004, se vorbește despre procesul de integrare al țării în NATO și de cooperarea politico-militară cu structurile UE;*

4) *viziunea asupra armatei este diferită* în cele două documente. În documentul din **anul 2000** se insistă pe direcțiile de înfăptuire a reformei din instituția militară, pe participarea la Parteneriatul pentru Pace, în cel din **anul 2004** este analizată reforma înfăptuită și hotărârea de a o continua, precum și participarea unor structuri militare românești la operațiuni de răspuns la crize;

5) *percepția riscurilor și amenințărilor la adresa securității și apărării naționale* este diferită în cele două documente. Astfel, în documentul din **anul 2004** amenințările și riscurile principale privind securitatea națională sunt similare cu cele cu care se confruntă Alianța Nord-Atlantică, respectiv terorismul internațional și proliferarea armelor de distrugere în masă;

6) în timp ce **Carta albă** din **anul 2000** se încheie cu un capitol intitulat „*Concepția Ministerului Finanțelor privind sistemul de apărare al României*”, cea din **anul 2004** aduce elemente de noutate. Astfel, capitolul 9 face o analiză succintă și la obiect a perspectivelor de dezvoltare ale României, iar documentul se încheie cu „*Perspectivă ale reformei sectorului de securitate*”. Aceste două capitole evidențiază schimbarea de viziune și de perspectivă a României în domeniul securității și apărării naționale. Acum, și pe viitor, țara noastră se va implica activ, datorită statutului său de stat membru al Alianței Nord-Atlantice, în toate evenimentele și oriunde în lume, acolo unde o impun interesele naționale, provocările la adresa securității interne și internaționale.

Această analiză, destul de concisă, a modului în care se concepeau și vedeau securitatea și apărarea națională de către autoritățile statului român, în două momente diferite, interval de timp în care statutul României s-a schimbat radical, din *țară nealiată* și nevoită să-și proiecteze și să-și înfăptuiască un sistem propriu de securitate și apărare națională, prin forțele sale, la cel de *stat membru cu drepturi depline* al celei mai puternice organizații politico-militare din lume – NATO -, evidențiază importanța apartenenței la o alianță destinată să asigure apărarea colectivă.

Dacă în documentul din **anul 2000** *transpare speranța că România* va convinge Alianța Nord-Atlantică că are argumente solide să dobândească calitatea de membru al acesteia, în cel din **anul 2004** se „*citește*” *siguranța* cu care țara noastră abordează problematica securității și apărării naționale. În prezent, statul român este preocupat să-și îndeplinească cât mai riguros obligațiile asumate prin integrarea în NATO și să răspundă afirmativ cerințelor aderării la Uniunea Europeană.

Totodată, **Carta albă a securității și apărării naționale**, prin conținutul său, degajă *optimism* privind evoluția

democratică a țării noastre și *responsabilitate*, atât față de asigurarea securității interne, cât și sporirea rolului său de contributor la securitatea regională și globală.

În concluzie, se poate afirma că statutul de stat membru al unei importante alianțe politico-militare își pune amprenta pe atitudinea și comportamentul țării respective în sensul creșterii încrederii în sine și în partenerii săi, al asumării, voluntare și conștiente, de responsabilități importante privind securitatea și apărarea națională, regională și globală. De fapt, o țară membră a unei alianțe politico-militare puternice acționează cu curaj în apărarea și promovarea intereselor naționale, atât pe plan intern, cât și extern, știind că, la nevoie, nu este singură, ci sprijinită efectiv de partenerii săi.

În același timp, apărarea națională, pentru un stat membru al unei alianțe politico-militare, de talia celei Nord-Atlantice, are alte dimensiuni și coordonate de desfășurare, decât în cazul unei țări ce nu are respectiva calitate (membră a unei redevabile alianțe politico-militare). Mai întâi, această țară nu va fi luată niciodată prin surprindere de un atac armat din parte unui stat din afara Alianței. Modul de organizare și funcționare a NATO a demonstrat că se descoperă în timp optim orice mișcare de forțe armate în vecinătatea spațiului său. Apoi, apărarea națională ar trebui să dispună de forțe și mijloace care să dea riposta cuvenită oricărui agresor până când trupele aliate ajung în țara agresată. În acest sens, România are, potrivit „Forței Obiectiv 2007 revizuită fundamental”, prevăzute forțe capabile să dea riposta cuvenită unui atac asupra teritoriului său, așa-numitele „forțe destinate pentru sprijin și apărare”, care îndeplinesc misiuni pe teritoriul național.

Astăzi, problema pregătirii și deplasării forțelor Alianței acolo unde se impune, este rezolvată, atât tehnic, cât și organizațional. În fine, NATO a adoptat strategia acțiunilor preventive, ceea ce elimină, aproape în totalitate, atacurile

armate, prin surprindere, ale vreunui stat împotriva membrilor respectivei Alianțe.

Apărarea națională, în cazul unei țări membre NATO, este o componentă a sistemului apărării colective specific acestei Alianțe. Aceasta trebuie să răspundă prompt, oportun și optim cerințelor impuse fiecărui stat membru în ceea ce privește dimensiunile, calitatea, instruirea, pregătirea și dotarea cu mijloace de luptă a forțelor armate naționale.

Desigur, pentru țara noastră se impune o abordare realistă a cerințelor și exigențelor, în planul apărării și securității naționale, privind posibila sa integrare în Uniunea Europeană. Aceasta din urmă dorește să-și creeze o structură militară proprie, deși majoritatea statelor ce o compun fac parte și din Alianța Nord-Atlantice. De aici se pot ivi unele divergențe între cele două organizații - NATO și UE. În acest context, politica de securitate și apărare a țării noastre ar trebui să se bazeze pe certitudini, cum ar fi calitatea de membru al NATO și Parteneriatul Strategic Intensificat cu Statele Unite, dar fără a adopta o atitudine ostentativă sau exclusivă de raliere la punctele de vedere ale Alianței Nord-Atlantice sau ale Washingtonului.¹⁷ Studiul menționat avansează o serie de posibile scenarii în ceea ce privește politica europeană de securitate și apărare, relațiile transatlantice și raportarea României la acestea și oferă câteva concluzii și recomandări pentru o posibilă abordare pe termen scurt a situației.

Totodată, în România, reforma armatei a urmat o cale specifică statelor membre ale unei alianțe politico-militare redevabile și active pe plan internațional. Aceasta se poate constata din analiza: structurii și dimensiunilor marilor unități și unități din compunerea categoriilor de forțe ale armatei; mărimea efectivelor armatei naționale - s-a preferat o armată de profesioniști, de mici dimensiuni, flexibilă și suplă în locul

¹⁷ Vezi: *Politica de securitate și apărare va accentua dilemele României*, în ziarul „Cotidianul” din 29.07.2004, p.4.

uneia de masă, cu efective numeroase, „fixată” la teren. De fapt, s-a adoptat „...o nouă concepție de structurare a entităților militare luptătoare, care trebuie să răspundă următoarelor cerințe: suplețe, mare mobilitate și putere de foc, capacitate ridicată de dislocare și de autosusținere în teatru, timp redus de reacție, capabilitate de îndeplinire a tuturor misiunilor ce revin Alianței (conform articolului 5 și în afara acestuia)”¹⁸; amplasarea marilor unități și unități pe teritoriul național s-a făcut după criterii noi, proprii unei armate a unui stat ce este parte componentă a unei alianțe politico-militare; pregătirea și instruirea efectivelor, dotarea lor cu armament și tehnică de luptă etc. s-a făcut și se face potrivit principiilor, normelor și procedurilor Alianței Nord-Atlantice; participării unor structuri militare românești la misiuni diverse în afara frontierelor naționale.

În același timp, s-a avut în vedere infrastructura care „...constituie suportul material pentru realizarea corelației apărare națională-apărare colectivă de la spații de lucru pentru elaborarea concepției, a planurilor și programelor, până la căi de comunicații pentru transmiterea informațiilor, respectiv pentru transportul materialelor și a personalului și, de asemenea, simulatoare, terenuri și poligoane pentru instrucție etc.”¹⁹

Toate acestea dovedesc că, la nivelul societății românești, și, respectiv, al armatei naționale, se derulează un proces de transformare a mentalităților și obiceiurilor în direcția însușirii a noi modele comportamentale ce derivă din statutul României de stat membru cu drepturi depline al Alianței.

¹⁸ Gl. mr. dr. Mihai, ORZEAȚĂ, *Cerințe și măsuri în domeniul militar pentru a realiza corelația apărare națională – apărare colectivă*, revista „Gândirea militară românească” nr. 6/2003, p. 12.

¹⁹ Ibidem, p.14

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Apărarea națională, apărarea colectivă și apărarea comună sunt trei concepte frecvent folosite în literatura de specialitate. Conținutul, natura și dimensiunile lor sunt diferite, deși, în final, scopurile și obiectivele urmărite se suprapun până la identificare.

Conținutul, organizarea și structura apărării naționale diferă de la țară la țară, în funcție de o serie de criterii. Dar, criteriul esențial îl reprezintă apartenența la o alianță politico-militară redutabilă, ca dimensiuni, forță, mijloace și efective, precum și activă pe plan internațional. Astfel, un stat membru al Alianței Nord-Atlantice își proiectează și organizează apărarea națională pornind de la faptul că, la nevoie, va fi sprijinit de celelalte țări partenere. Prin urmare, el va trebui să facă față unei agresiuni câteva zile până când Alianța intervine în favoarea sa. În principal, componentele militară și sociopsihică vor fi mai intens solicitate în primele zile ale efortului armat, când ponderea națională va fi mai consistentă.²⁰

Apărarea colectivă presupune sprijinul reciproc al statelor membre ale unei alianțe politico-militare atunci când unul sau mai multe dintre ele fac obiectul unei agresiuni, potrivit articolului 1 al Cartei ONU. În acest context, fiecare stat își dimensionează participarea la misiuni cu efective militare, cu mijloace de luptă și resurse financiare potrivit puterii sale economice și angajamentelor asumate la primirea calității de membru al Alianței. Apărarea comună diferă de apărarea colectivă prin conținutul și modul de implicare al statelor participante.

Se impune cu necesitate cultivarea sentimentului de apărare al țării la toții cetățenii români, printr-un ansamblu de activități de educație civică și nu numai, organizate în mod concertat de armată, școală și alte instituții ale statului cu competențe în domeniul vizat. La realizarea acestor sarcini trebuie să se implice activ și responsabil atât mass-media civile, de stat și private, cât și cele militare.

²⁰ col. dr. Nicolae, DOLGHIN, *Articolul 5 al Tratatului de la Washington-sursă pentru apărarea colectivă și apărarea națională*, Revista de științe militare nr. 2 (5), 2003, p. 19.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Analiza securității internaționale*, <http://www.studiidesecuritate.ro>
2. *Adoption d'un concept franco-allemand en matière de sécurité et de défense – Consultation franco-allemand de Nuremberg, 9 décembre 1996*, <http://www.ofaj.org/reseau/liens/sommaire.html>
3. BERTRAM, Christoph e.a., *Un nouveau depart*, http://frstrategie.org/barreFRS/publications/fonds/nouveau_depart.as
4. Bulletin d'information de l'Observatoire Européen de Sécurité nr.6 (iunie)/2003 și nr.8 (ianuarie)/2004.
5. **Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euroatlantică**, București, Editura Militară, 2000.
6. **Carta Albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.
7. COSTA-LASCAUX, Jacqueline, *Citoyenneté et défense*, <http://endp.fr/themadoc/defense/repressIns.htm>.
8. DOLGHIN, Nicolae, *Articolul 5 al Tratatului de la Washington-sursă pentru apărarea colectivă și apărarea națională*, Revista de științe militare, nr.2/2003.
9. DUTU, Petre, **Dinamica misiunilor Armatei României**, București, UNAp, 2004.
10. **Glosar de termeni și expresii privind angajarea operațională a forțelor**, București, AISM, 2002.
11. *Union Européenne et la prévention de conflits*, <http://www.gip.org/>
12. Office of Information and Press, **Manualul NATO**, Bruxelles, 2000.
13. Lt.col. EMG MONNERAT, Ludovic, *Vers une armée non-lineare*, <http://www.checkpoint-online.ch/CheckPoint/Actuel/Index.html>
14. ONISOR, Constantin, **Teoria strategiei militare**, București, AISM, 1999.
15. ONISOR, Constantin, UDEANU, Gheorghe, **Bazele strategiei militare**, București, UNAp, 2004.
16. Gl. mr. dr. ORZEAȚĂ, Mihail, *Cerințe și măsuri în domeniul militar pentru a realiza corelația apărare națională-apărare colectivă*, „Gândirea militară românească” nr.6/2003.
17. ROCA SANJOSE, Monica, *L'identite europeenne de securite et de defense*, <http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/sanjose.pdf>
18. SOLANA, Javier, *Une Europe sure dans un monde meilleur*, <http://ue.eu.int/pressdata/fr/reports/76256.pdf>
19. SPILLAMNN, R. Kurt, *Vers une approche exhaustive de la paix*, <http://www.frk.ethz.ch/abaut/abautmdek.Versuneap proche.pdf>

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 19.12.2005
Hârtie: A3 Format: A5
Coli de tipar: 2.375 Coli editură: 1.1875

Lucrarea conține 38 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49

Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro

Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

B. 141/2052/05

C 378/2005